

Warszawa, dn. 11 stycznia 2016 r.

KMP.573.14.2015.MMo

**Raport przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Głogowie
(wyciąg)**

1. Wstęp

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania* (dalej OPCAT), przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 roku (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192) oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 22 września 2015 roku, do Zakładu Poprawczego (dalej: zakład, ZP) i Schroniska dla Nieletnich (dalej: schronisko, SdN) w Głogowie (zwanego dalej: placówką, ZPiSdN) udali się pracownicy Zespołu Krajowy Mechanizm Prewencji (zwanego dalej: KMP lub Mechanizmem) w składzie: Małgorzata Molak (pedagog resocjalizacyjny), dr Justyna Józwiak (socjolog, politolog w zakresie resocjalizacji), Marcin Kusy i Przemysław Kazimirski (prawnicy). W wizytacji brała także udział przedstawicielka Biura Pełnomocnika Terenowego Rzecznika Praw Obywatelskich we Wrocławiu – dr Natalia Kłączyńska (prawnik).

Celem wizytacji zapobiegawczej przedstawicieli KMP było sprawdzenie na miejscu sposobu traktowania nieletnich i dokonanie oceny pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji dokonano następujących czynności:

- przeprowadzono rozmowę z Marianem Chudzińskim - dyrektorem placówki;
- dokonano oglądu terenu placówki oraz pomieszczeń użytkowanych przez wychowanków, w tym m.in.: sypialni, świetlic, izb przejściowych, izby izolacyjnej, izb chorych, klas lekcyjnych, warsztatów, sanitariatów, biblioteki;
- przeprowadzono na osobności rozmowy z wybranymi wychowankami;
- zapoznano się na miejscu z wybraną dokumentacją związaną z funkcjonowaniem placówki.

W trakcie wizytacji sporządzono dokumentację fotograficzną.

Dokonane w oparciu o powyższe czynności ustalenia, pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich (dalej: BRPO) przekazali dyrektorowi placówki oraz wysłuchali jego uwag i wyjaśnień.

Ponadto po zakończeniu wizytacji analizie poddano dokumenty związane z funkcjonowaniem placówki oraz regulujące prawa i obowiązki wychowanków.

2. Charakterystyka placówki

Zgodnie z zarządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie utworzenia schronisk dla nieletnich i zakładów poprawczych oraz określenie ich rodzajów i limitów miejsc (Dz. Urz. MS. z 2004 r., Nr 6., poz.20), Zakład Poprawczy w Głogowie jest zakładem półotwartym dla chłopców, z limitem 48 miejsc, natomiast Schronisko dla Nieletnich w Głogowie funkcjonuje jako schronisko zwykłe z limitem 24 miejsc.

W dniu wizytacji w zakładzie przebywało 33 wychowanków, a w schronisku 10 osób. Na urlopie przebywało 2 wychowanków, a 1 nie powrócił w terminie do placówki.

Zgodnie z § 19 ust.1 *Regulaminu Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Głogowie* (dalej: regulamin placówki) *w internacie funkcjonuje 6 grup wychowawczych, w tym:*

- 1) *dwie grupy wychowawcze schroniska:*
 - *obserwacyjno – diagnostyczna,*
 - *obserwacyjno – resocjalizacyjna,*
- 2) *cztery grupy wychowawcze zakładu poprawczego:*
 - *dwie grupy resocjalizacyjno – korekcyjne,*
 - *grupa resocjalizacyjno – terapeutyczna,*
 - *grupa resocjalizacyjna.*

3. Personel placówki

Wśród pracowników pedagogicznych, zatrudnionych w placówce wyróżnić należy: kadrę kierowniczą (4 etaty), wychowawców (16 etatów), nauczycieli (6,67 etatu), nauczycieli zawodu (6,33 etatu), psychologów (2 etaty), pedagogów (3 etaty). Opiekę nad wychowankami sprawują także strażnicy (12,5 etatu).

Wszyscy pracownicy placówki, mający bezpośredni kontakt z nieletnimi, legitymują się odpowiednim kierunkowym wykształceniem, niezbędnym do wykonywania określonych zadań związanych z nauczaniem i sprawowaniem pieczy nad wychowankami.

W ciągu dnia nadzór nad nieletnimi pełni 1 wychowawca na grupę oraz 2-3 strażników, a w nocy 2 wychowawców i 3 strażników na całą placówkę.

Wśród szkoleń, którymi został objęty personel pedagogiczny placówki należy wymienić m. in. następujące: *Aspoleczne zachowania młodzieży. Czynniki destrukcyjne i ich znaczenie; Zasady postępowania z psem oraz elementy dogoterapii; Ochrona danych osobowych i bezpieczna praca w internecie; Kurs języka angielskiego; Skuteczne i konstruktywne sposoby zapobiegania i niwelowania agresji w oparciu o poznawczo – behawioralne metody zmiany zachowań; Praktyczne metody zastępowania agresji kurs I i II stopnia; Emisja głosu; Diagnozowanie i praca terapeutyczna.*

Reprezentanci Mechanizmu zaznaczają, iż oferta szkoleń dostępnych dla pracowników pedagogicznych placówki zasługuje na uznanie, gdyż obejmuje szeroki wachlarz zagadnień. Jednakże zdaniem przedstawicieli KMP, personelowi należy również zapewnić systematyczne zajęcia z zakresu zastosowania środków przymusu bezpośredniego, udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej oraz szkolenia z zakresu ochrony praw dziecka w prawie międzynarodowym i krajowym, na co wskazuje pkt 85 Reguł Narodów Zjednoczonych Dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113) stanowiący, iż *Personelowi pracującemu z nieletnimi pozbawionymi wolności, umożliwia się systematycznie szkolenia z zakresu wiedzy i umiejętności zawodowych, w szczególności z psychologii dziecka, pracy socjalnej i wychowawczej z dzieckiem, a także międzynarodowych standardów i norm.*

Pracownicy BRPO uzyskali informację, iż członkowie zespołu psychologów nie korzystają z superwizji. Wizytujący zwracają uwagę, że jest ona ważna szczególnie w przypadku prowadzenia indywidualnych oddziaływań, ze względu na obciążenia wynikające ze specyfiki pracy w placówce resocjalizacyjnej oraz skutkuje zwiększeniem efektywności pracownika. Stąd reprezentanci KMP zalecają rozważenie zapewnienia superwizji pracy terapeutycznej ww. pracowników.

Jak wynika z informacji przedstawionej wizytującym, w okresie od początku 2014 r. do dnia wizytacji wobec personelu placówki nie były prowadzone żadne postępowania dyscyplinarne ani postępowania karne.

4. Warunki bytowe

Grupy wychowawcze wyglądają analogicznie. W każdej z nich są pokoje wychowanków, świetlice, sanitariaty oraz szatnie. Pokoje zostały ocenione przez wizytujących jako czyste, ale skromne, wyposażone jedynie w podstawowe meble. Warto

w tym miejscu przypomnieć fragment Dziewiątego Sprawozdania Ogólnego CPT [CPT/Inf (99) 12], zgodnie z którym *dobrze zaprojektowany ośrodek detencyjny dla nieletnich powinien zapewniać pozytywne i spersonalizowane warunki detencji młodych osób pozbawionych wolności. Miejsca, w których młode osoby śpią i prowadzą aktywność życiową powinny być oprócz odpowiedniej wielkości, oświetlenia i wentylacji – właściwie umeblowane, dobrze urządzone i dostarczać odpowiednich wrażeń wzrokowych. Młodym ludziom powinno się pozwolić na przechowywanie rozsądnej ilości rzeczy osobistych, jeśli przeciwko temu nie przemawiają przeważające względy bezpieczeństwa.* W związku z powyższym przedstawiciele KMP zalecają wyposażenie pokoi wychowanków w meble, w których będą oni mogli przechowywać prywatne przedmioty, nadając indywidualny charakter pomieszczeniom. Warte rozważenia jest także dokonanie zakupu zasłon i firanek.

Sanitariaty wyposażone są w prysznice z przesłonkami, kabiny ustępowe i umywalki. Wychowankom udostępniane są suszarki na mokrą odzież, w części grup są pralki. Uwagę wizytujących zwróciło zawilgocenie sufitów w części grup, które wymaga usunięcia.

Poza pokojami mieszkalnymi, w placówce wyodrębniono izbę izolacyjną (wyposażoną w stolik i krzesło, tapczan), 1-osobową izbę przejściową (wyposażoną w łóżko, stolik, krzesło oraz telewizor), 2-osobową izbę przejściową (wyposażoną w 2 tapczany, stolik, krzesło i telewizor) oraz OPM, czyli odrębne pomieszczenie mieszkalne (wyposażone w stolik i krzesło oraz materac odstawiany pod ścianę). Obok pomieszczeń został wyodrębniony sanitariat z prysznicem. Zastrzeżenia wizytujących wzbudził fakt, iż nie posiadał on przesłonki. W związku z tym konieczne jest jej zamontowanie w celu ochrony kąpiących się przed wzrokiem osób trzecich. Intymność należy zapewnić także chłopcom korzystającym z toalety w szkole, która posiada szybę ułatwiającą obserwowanie wnętrza.

Podkreślenia wymaga, iż rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia z dnia 29 października 2015 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (Dz.U. z 2015 r., poz. 1809) wprowadziło zmianę w § 25 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia, zgodnie z którą nie umieszcza się już nieletnich w OPM. W związku z powyższym pracownicy BRPO zalecają zmianę przeznaczenia tego pomieszczenia i dostosowanie jego wyposażenia zgodnie z nową funkcją.

Przedstawiciele KMP zwracają uwagę, iż w izbie izolacyjnej powinny znajdować się wyłącznie meble przytwierdzone do podłogi, aby można było stwierdzić zgodność jej wyposażenia z obowiązującymi przepisami w tym zakresie. Przedstawiciele KMP zalecają więc dostosowanie izby do warunków opisanych wskazanym w § 6 ust. 2 rozporządzenia

Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 czerwca 2013 r. w sprawie celi zabezpieczającej i izby izolacyjnej (Dz. U. z 2013 r., poz. 638).

Izby przejściowe posiadają odrębne pole spacerowe.

Monitoringiem objęte są ciągi komunikacyjne, izby przejściowe, izba izolacyjna i izby chorych oraz jadalnia. Podkreślenia wymaga fakt, że związane ze stosowaniem wideonadzoru ograniczenie prawa do ochrony prywatności (art. 47 Konstytucji) realizowane jest jedynie w oparciu o przepisy aktu prawnego o charakterze wykonawczym, co stanowi dostrzeżony przez przedstawicieli KMP problem systemowy. Żaden z przepisów ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawie nieletnich (Dz. U. z 2014 r., poz. 382, dalej: u.p.n.), nie przewiduje bowiem stosowania w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich monitoringu. Tym samym naruszony zostaje, wyrażony w art. 31 ust. 3 oraz 41 ust. 1 Konstytucji wymóg zachowania ustawowej formy ograniczeń z zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw. Nikogo nie można zatem pobawić praw i wolności, ani ograniczyć w korzystaniu z nich inaczej niż na warunkach określonych w ustawie. Tym samym należy podkreślić, iż uregulowanie w rozporządzeniu możliwości stosowania monitoringu w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich nie spełnia standardów wyrażonych w art. 31 ust. 3 oraz art. 41 ust. 1 Konstytucji.

Wątpliwości wizytujących wzbudziła informacja udzielona im przez wychowanków o dniach wyznaczonych na kąpiele, potwierdzona analizą zarządzenia dyrektora nr 1/15 (kąpiele co drugi dzień). Przedstawiciele KMP podkreślają, iż dostęp do prysznic nie powinien być w żaden sposób ograniczany, dlatego konieczna jest zmiana wskazanego zarządzenia.

5. Sytuacja osób z niepełnosprawnością

Opisując warunki bytowe, przedstawiciele KMP pragną zauważyć, iż wizytowana placówka jest niedostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnością. Jednocześnie reprezentanci Mechanizmu wskazują, iż w dniu 14 maja 2014 r. zostało skierowane przez Rzecznika Praw Obywatelskich wystąpienie generalne adresowane do Ministra Sprawiedliwości¹ w sprawie potrzeby przystosowania placówek resocjalizacyjnych do potrzeb osób z niepełnosprawnością. Z odpowiedzi udzielonej przez Podsekretarza Stanu

¹ Patrz: KMP.571.26.2014.MMa, <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/WG%20z%2014.05.2014%20do%20MS%20w%20sprawie%20dostosowania%20jednostek%20penitencjarnych%20i%20plac%C3%B3wek%20dla%20nieletnich%20do%20potrzeb%20os%C3%B3b%20niepe%C5%82nosprawnych.pdf>.

w Ministerstwie Sprawiedliwości w dniu 5 czerwca 2015 r.² wynika, że istnieją dwie placówki resocjalizacyjne przeznaczone dla nieletnich (Zakład Poprawczy w Tarnowie oraz Schronisko dla Nieletnich w Dominowie) spełniające warunki przystosowania dla osób z niepełnosprawnością. W związku z powyższym pracownicy BRPO odstępują od zalecenia dostosowania wizytowanej placówki w omawianym zakresie.

6. Traktowanie

W rozmowach z wizytującymi, wychowankowie placówki pozytywnie ocenili personel, wskazując gotowość do pomocy i dobre traktowanie. Co ważne, większość z nich przyznała, że pobyt w zakładzie/schronisku pozytywnie wpłynął na ich zachowanie, postrzeganie innych oraz siebie.

Wątpliwości przedstawicieli KMP budzi § 20 ust. 1 regulaminu placówki, zgodnie z którym *w celu zapewnienia bezpieczeństwa i porządku w Zakładzie może być utworzona grupa wychowawcza o wzmożonym nadzorze wychowawczym*. W opinii pracowników BRPO obowiązujące obecnie przepisy prawa nie upoważniają dyrektorów zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich do tworzenia tego typu grup w ramach struktury placówki. Nie ulega wątpliwości, iż opieką pedagogiczną powinni być objęci wszyscy wychowankowie placówki w sposób zindywidualizowany, w zależności od potrzeb. Jednocześnie zwiększenie nadzoru wobec poszczególnych wychowanków nie powinno stanowić uzasadnienia odmiennego ich traktowania na tle pozostałych podopiecznych placówki. Pracownicy BRPO mają wątpliwości, czy grupa ta nie spełnia funkcji środka dyscyplinarnego. W związku z powyższym, przedstawiciele KMP zwracają się do dyrektora z prośbą o wyjaśnienie powodów powołania *grupy o wzmożonym nadzorze wychowawczym* oraz wskazanie czym się charakteryzuje i jakie ograniczenia wiążą się z pobytem w tej grupie.

Zastrzeżenia przedstawicieli KMP budzi także § 20 ust. 5 pkt 5 regulaminu placówki, który nadaje *możliwość umieszczenia w izbie przejściowej ze względów wychowawczych, na okres do 14 dni* (o tym samym mówi dalej § 46 ust. 1 regulaminu placówki). Po pierwsze art. 25 ust. 1 rozporządzenia stanowiący o przesłankach umieszczenia w izbie przejściowej stanowi o celu *zapewnienia bezpieczeństwa lub porządku w zakładzie*, nie zaś względach wychowawczych. Co więcej, określenie przyczyn umieszczenia w izbie jest zbyt ogólne i tworzy obszar do nadużyć. W związku z tym, system izolacji nieletnich ze względu na

² Patrz: DWOIP-I-072-7/14, <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Odpowied%C5%BA%20Sekretarza%20Stanu%20w%20Ministerstwie%20Sprawiedliwo%C5%9Bci%20z%20dnia%2005.06.2014%20r.pdf>.

bezpieczeństwo i porządek w zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich został uznany za istotny problemem systemowy i pozostaje w kręgu szczególnego zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich. W dniu 22 lipca 2013 r. Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich złożył do Trybunału Konstytucyjnego wniosek w sprawie stwierdzenia niezgodności § 25 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (Dz. U. z 2014 r., poz. 1054 ze zm., dalej: rozporządzenie) oraz § 34 rozporządzenia w zakresie, w jakim odsyła do odpowiedniego stosowania § 25 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia z art. 95 § 3 u.p.n., art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP i art. 92 ust. 1 zd. 1 Konstytucji RP³. Stosowany system izolacji nieletnich stworzony został na poziomie rozporządzenia wydanego w tym zakresie bez wyraźnego umocowania ustawowego. Tymczasem każda norma prawna ograniczająca wolność osobistą jednostki musi zostać wyraźnie umocowana w przepisach ustawy. Obecnie przedstawiciele KMP oczekują na wyrok TK w przywołanej sprawie, każdorazowo podczas wizytacji dokładnie badając pobyt nieletnich w izbach przejściowych. Stwierdzenie ujęte w zarządzeniu kierownika internatu nr 4/10, iż wychowanek dokonujący znieważenia pracownika placówki zostanie umieszczony w izbie przejściowej ze względu na zapewnienie bezpieczeństwa, jest nadużyciem, dlatego powinno zostać wykreślone.

Analizując *Rejestr pobytu wychowanków w izbie przejściowej ze względów wychowawczych* (od lutego 2014 r.), przedstawiciel KMP zanotował, iż nie zawsze podawany jest termin pobytu opuszczenia izby przez wychowanka np. *(dane usunięto)* od 25 listopada 2014 r., *(dane usunięto)* od 2 maja 2015 r., *(dane usunięto)* od 2 maja 2015 r., *(dane usunięto)* od 27 sierpnia 2015 r.. Pracownicy BRPO zwracają uwagę na konieczność rzetelnego prowadzenia dokumentacji, zwłaszcza w zakresie pobytu nieletnich w izbie przejściowej, aby możliwe było zweryfikowanie, czy nie został przekroczony czas określony w § 25 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia. Ponownego podkreślenia wymaga powód umieszczenia nieletnich w izbie. Należy w tym względzie kierować się przesłankami wskazanymi w rozporządzeniu.

Dyrektor placówki poinformował wizytujących, iż wychowankowie powracający z przepustek oraz doprowadzeni po ucieczce lub niepowrocie, poddawani są kontroli osobistej

³ RPO-724264-VII-13/MMa, dostępny: <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Wniosek%20do%20Trybuna%C5%82u%20Konstytucyjnego%20z%20dnia%2022.07.13%20r.pdf>.

bez konieczności zdejmowania bielizny. W wyniku rozmów z wychowankami przedstawiciele KMP odebrali informacje, że podczas wspomnianej kontroli zobowiązani są do całkowitego rozebrania się. Przedstawiciele KMP stoją na stanowisku, że obowiązujące przepisy prawa nie wskazują przesłanek do przeprowadzania w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich kontroli osobistych oraz osób uprawnionych do ich stosowania. Ponadto zauważalny jest także brak spójności terminologicznej w rozporządzeniu, które w jednym miejscu podaje definicję kontroli osobistej (§ 2 pkt 20), w innym zaś posługuje się pojęciem przeszukania osobistego (§ 105¹⁵ pkt 6). Wizytujący podkreślają, że kontrola osobista stanowi jedną z najpoważniejszych ingerencji w prawo do prywatności i intymności osoby poddanej kontroli, a zatem upoważnienia do jej dokonywania nie można domniemywać⁴, ani nie może ono wynikać z aktu rangi niższej niż ustawa. W ocenie Rzecznik Praw Obywatelskich, niewystarczające z punktu widzenia norm konstytucyjnych będzie poprzestanie jedynie na określeniu, iż kontroli osobistej poddaje się nieletnich *w szczególnie uzasadnionych przypadkach*. Ustawodawca w akcie rangi ustawowej powinien określać przypadki, w których dopuszczalna jest kontrola osobista. Nadto należy ująć w tychże przepisach, że kontroli osobistej może dokonywać wyłącznie osoba tej samej płci, w niemonitorowanym pomieszczeniu. Dodatkowe zabezpieczenie w omawianej kwestii może stanowić wymóg odnotowywania przez pracowników zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich w prowadzonym do tego celu rejestrze, informacji na temat godziny, miejsca, przyczyny dokonania kontroli osobistej oraz danych kontrolującego i kontrolowanego. Opracowując przepisy w tej materii należy zapewnić, by kontrolowanie nieletnich przebiegało z poszanowaniem ich praw do intymności i prywatności. W przedmiotowej kwestii w dniu 22 lipca 2014 r. RPO zwróciła się do Ministra Sprawiedliwości o podjęcie działań legislacyjnych w przedstawionym zakresie⁵. Mają na uwadze przedstawioną argumentację, przedstawiciele KMP zalecają odstąpienie od przeprowadzania kontroli osobistej wychowanek do czasu odpowiedniego uregulowania tej materii. Temat ten został podjęty także w wystąpieniu Rzecznika z dnia 10 grudnia 2015 r. dotyczącym potrzeby nowelizacji u.p.n⁶. Sprawa ta pozostaje w dalszym zainteresowaniu Rzecznika.

⁴ W wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 29 października 2013 r. (sygn. akt U 7/12), wydanego w związku z wnioskiem Rzecznika Praw Obywatelskich, kwestionującym przepisy regulujące kontrolę osobistą cudzoziemców przebywających w strzeżonych ośrodkach lub aresztach w celu wydalenia, podkreśla się, że przesłanki dopuszczalności kontroli osobistej człowieka pozbawionego już wolności osobistej nigdy nie mogą być uregulowane w akcie rangi podustawowej. Zawsze wymagają formy ustawy.

⁵ KMP.573.24.2014.AI

⁶ KMP.573.42.2015.JJ

Od 1 stycznia 2014 r. do dnia wizytacji (dalej: analizowany okres) nie stosowano środków przymusu bezpośredniego. W roku szkolnym 2014/15 zaszła jednak konieczność umieszczenia 18 wychowanków w izbie przejściowej ze względów wychowawczych, z powodu zagrożenia bezpieczeństwa placówki lub wychowanków.

Według informacji przekazanych wizytującym w analizowanym okresie miały miejsce 2 wydarzenia nadzwyczajne: w dniu 30 kwietnia 2015 r. nastąpiło samowolne oddalenie się 2 wychowanków, a w dniu 2 maja 2015 r. 4 wychowanków zażyło środki psychoaktywne w wyniku czego niezbędna była interwencja lekarska (jednodniowy pobyt w lokalnym szpitalu).

Wątpliwości pracowników BRPO budzi pkt 11a *Regulaminu dotyczącego zasad dopuszczalności palenia papierosów przez wychowanków Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Głogowie* (dalej: regulamin palenia), zgodnie z którym *zakazuje się palenia papierosów i ich posiadania przez wychowanków Schroniska oraz wychowanków Zakładu Poprawczego, którzy przebywają w grupie pierwszej i drugiej*. Przedstawiciele KMP zwracają się do dyrektora placówki z pytaniem o powód wprowadzenia ww. ograniczenia w wymienionych grupach, przypominając jednocześnie, iż wychowankowie powinni być traktowani na równi. Co więcej, zapis w regulaminie palenia może prowadzić do wniosku, iż grupy wychowawcze nie są jednorodne, dlatego konieczne jest odniesienie się do tej kwestii przez dyrektora.

Pracownicy BRPO proszą także o nadesłanie zarządzenia kierownika internatu nr 1/10, które reguluje wprowadzenie zakazu palenia wyrobów tytoniowych dla całej grupy wychowawczej.

Wątpliwości wizytujących wzbudziła informacja zawarta w zarządzeniu nr 2/10, umieszczona na tablicy grupy VI, stanowiąca o zakazie kontaktów z grupą III, z adnotacją, iż dotyczy on także (*dane usunięto*). Przedstawiciele KMP nie widzą uzasadnienia dla wprowadzonej restrykcji, a zwłaszcza – stygmatyzacji jednego z wychowanków, w związku z tym, zwracają się do dyrektora z prośbą o wyjaśnienia.

7. Dyscyplinowanie

Katalog nagród i środków dyscyplinarnych obowiązujących w placówce zawarty został w *Systemie wychowawczym Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Głogowie* oraz (dalej: system wychowawczy) *Regulaminie wychowanka Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Głogowie*. Wskazany dokument zawiera postanowienia tożsame z regulacjami zawartymi w art. 95cc § 1 pkt 1-10 i art. 95cf § 1 pkt 1-9 u.p.n.

Wychowankowie poddawani są comiesięcznej ocenie z zachowania, dokonywanej podczas zebrań zespołu wychowawczego w oparciu o samoocenę podopiecznych, ich udział w procesie resocjalizacji, dostosowanie się do zasad regulaminu placówki.

Analizując system wychowawczy przedstawiciel KMP zwrócił uwagę, iż możliwość noszenia prywatnej odzieży mają jedynie wychowankowie, którzy otrzymali minimum odpowiednią ocenę z zachowania. Praktyka ta niesie bowiem ryzyko stygmatyzacji nieletnich, korzystających z odzieży stanowiącej wyposażenie placówki. Pracownicy BRPO zalecają umożliwienie noszenia prywatnej odzieży wszystkim chłopcom.

Z analizy nadesłanej pracownikom BRPO wynika, że w roku szkolnym 2014-15 udzielono wychowankom 777 nagród regulaminowych, w tym 58 przepustek i 19 urlopów. Wśród nagród przeważały pochwały, zgody na rozmowy telefoniczne na koszt zakładu, dodatkowe dni przepustek oraz sporadycznie listy pochwalne do sądów i rodziców. Wobec wychowanków zastosowano 378 środków dyscyplinarnych przewidzianych w regulaminie. Najczęściej stosowanymi środkami dyscyplinarnymi były nagany oraz upomnienia. Stosunek nagród do środków dyscyplinarnych i dolegliwość ostatnich, odzwierciedla nastawienie na motywowanie wychowanków do poprawnego zachowania.

Na uznanie zasługuje praktyka w ramach profilaktyki zdrowotnej, zgodnie z którą wychowankowie niepalący papierosów są nagradzani dodatkowym kieszonkowym. Działania te zachęciły kilku wychowanków do rzucenia palenia tytoniu.

Wątpliwości przedstawicieli KMP budzi *Procedura postępowania w przypadku indywidualnego lub zbiorowego zażycia substancji psychoaktywnych powodujących zagrożenie zdrowia lub życia*, zgodnie z którą możliwe jest zastosowanie wobec wychowanków, którzy brali udział w zdarzeniu nadzwyczajnym środka dyscyplinarnego w postaci nieudzielenia zgody na przepustki i urlopy przez okres 3 miesięcy; obniżenie oceny z zachowania do nagannej wychowankowi/ wychowankom, którzy brali udział w wydarzeniu nadzwyczajnym oraz brak poparcia dla wniosków o warunkowe zwolnienie dla wychowanków biorących udział w wydarzeniu, a ubiegających się o opuszczenie placówki w trybie art. 86 i art. 90 upn. Postanowienie to sugeruje poniesienie przez wychowanka różnych konsekwencji, co jest sprzeczne z art. 95ce § 2, stanowiącym iż *za jedno przewinienie stosuje się jeden środek dyscyplinarny*. Przedstawiciele KMP zalecają dostosowanie omawianej procedury do obowiązujących przepisów.

Podczas rozmów z wychowankami, wizytujący odebrali informację o tym, iż w ramach kary otrzymują do wykonania dodatkowy dyżur. Dodatkowe prace porządkowo-gospodarcze przewidziane są także dla wychowanków, którzy np. rysowali na ścianach izby przejściowej.

Przedstawiciele KMP zwracają uwagę na Regulę 67 Narodów Zjednoczonych Dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności, w której wskazano jednoznacznie, że *praca nie może stanowić kary dyscyplinarnej*. Co więcej, ustawa zawiera enumeratywny katalog tych środków i nie należy wykroczać poza jej przepisy.

8. Prawo do informacji

Nowoprzyjęci wychowankowie zapoznawani są przez dyrektora ZPiSdN ze swoimi prawami i obowiązkami. Dodatkowo, chłopcom przebywającym w izbie przejściowej, wyświetlany jest film wprowadzający do życia w placówce, co wizytujący oceniają pozytywnie.

Na grupowych tablicach informacyjnych wywieszono są kopie regulaminów, wykazy wychowanków wykonujących dyżury, porządek dnia, zawiadomienie o możliwości złożenia skargi wraz z adresami instytucji, do których nieletni mogą zwrócić się w przypadku naruszenia ich praw. Przedstawiciele KMP zalecają uzupełnienie wspomnianego wykazu instytucji o numer bezpłatnej infolinii Biura Rzecznika Praw Obywatelskich – 0 800 676 676.

Zastrzeżenia wizytujących wzbudziła adnotacja w zawiadomieniu dotyczącym skarg, iż *skargi i wnioski powinny być przed wysłaniem przedłożone dyrektorowi zakładu w celu udzielenia pomocy w ich załatwieniu*. Pracownicy BRPO nie widzą uzasadnienia dla pośredniczenia przez dyrektora placówki w wysyłaniu skargi do instytucji stojących na straży praw człowieka, dlatego zalecają usunięcie cytowanego zastrzeżenia. Wychowankowie powinni mieć nieskrępowaną możliwość zgłaszania wszelkich uwag na funkcjonowanie placówki czy traktowanie, dlatego też konieczne jest wykreślenie cytowanego zastrzeżenia.

Przedstawiciele KMP zwrócili uwagę, iż na tablicy informacyjnej w jednej z grup udostępnione jest nieaktualne rozporządzenie dotyczące zasad palenia wyrobów tytoniowych. W związku z tym konieczne jest umieszczenie wersji zgodnej z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 czerwca 2011 r. w sprawie szczegółowych warunków używania wyrobów tytoniowych na terenie obiektów podlegających Ministrowi Sprawiedliwości oraz w środkach przewozu osób (Dz.U. z 2011 r. Nr 135, poz. 795).

Zastrzeżenia wizytujących wzbudziło zarządzenie kierownika internatu nr 7/2010 wprowadzające limit czasu kąpieli pod prysznicem do 3 minut (razem z przygotowaniem) oraz zobowiązujące wychowawców do ustalania kolejności według wieku chłopców. Zawiera ono także uwagę, że przekroczenie czasu kąpieli będzie skutkowało tym, że *ostatni w kolejce nie zdąży się wykapać*. Przedstawiciele KMP podkreślają, że wprowadzanie opisanych wyżej restrykcji nie ma nic wspólnego z racjonalnym korzystaniem z mediów i powinno zostać

wyeliminowane. Wprowadzanie tak restrykcyjnych ograniczeń w zakresie dbania o higienę jest niedopuszczalne. Podobnie jak wyciąganie konsekwencji z przekroczenia czasu kąpieli, o czym stanowi zarządzenie nr 16/10, dlatego konieczne jest jego odwołanie podobnie jak zarządzenia nr 7/2010.

9. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Wychowankowie mogą utrzymywać kontakt z osobami spoza placówki w formie korespondencyjnej, telefonicznej oraz bezpośredniej w postaci odwiedzin.

Jak wskazuje *Procedura udzielania urlopów i przepustek wychowankom Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Głogowie oraz postępowania wobec wychowanków nie wracających z urlopów lub przepustek i zbiegłych z placówki*, warunkiem wystąpienia przez patrona wychowanka o przepustkę dla niego jest zebranie przez chłopca podpisów na karcie obiegowej. Przedstawiciele KMP zwracają się do dyrektora z pytaniem, jakie osoby muszą złożyć podpis na ww. karcie, aby wychowanek mógł ubiegać się o przepustkę oraz jaki jest cel stosowania takiej praktyki.

Jak poinformował wizytujących dyrektor, wychowankowie mogą być odwiedzani także przez osoby spoza rodziny. Warunkiem jest udział opiekuna sympatii podczas pierwszego spotkania na terenie placówki.

Na uznanie zasługuje wyodrębniona na terenie placówki sala konferencyjna, wykorzystywana jako sala odwiedzin w przypadku przyjazdu osoby poruszającej się na wózku, ze względu na dostosowaną toaletę oraz wejście pozbawione barier architektonicznych.

Regulamin wychowanka Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Głogowie (dalej: regulamin wychowanka) stanowi, że wychowanek ma prawo do *utrzymywania kontaktów z rodziną w formie odwiedzin, korespondencji, telefonów*. Zdaniem pracowników BRPO konieczne jest dopisanie, iż prawo to dotyczy także osób spoza rodziny.

Zgodnie z pkt 1 *Regulaminu odwiedzin wychowanków Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Głogowie* (dalej: regulamin odwiedzin) *odwiedziny odbywają się w każdą niedzielę i święta w godzinach od 10.00 do 12.00. Miejscem odwiedzin jest stolówka*. Istnieje możliwość spotkania z bliskimi innego dnia. Zastrzeżenia przedstawiciele KMP budzi pkt 3 regulaminu odwiedzin, zgodnie z którym *osobami uprawnionymi do odwiedzin są rodzice, prawni opiekunowie i najbliższa rodzina wychowanka, o ile organ do dyspozycji którego pozostaje nieletni nie zarządził inaczej. Inne osoby mogą odwiedzać wychowanka, gdy został on nagrodzony pisemną zgodą na dodatkowe odwiedziny lub uzyskał*

zgody (...) (zastrzeżenie to nie dotyczy wychowanków zakładu poprawczego). Pracownicy BRPO przypominają w tym miejscu, że regulującym kontakty nieletnich z bliskimi jest przepis art. 64 § 4, który zakłada jego ograniczenie w ściśle określonych sytuacjach: *dyrektor zakładu, ośrodka lub schroniska, o których mowa w § 1, może ograniczyć lub zakazać kontaktów nieletniego z osobami spoza zakładu, ośrodka lub schroniska dla nieletnich wyłącznie w przypadku, gdy kontakt ten stwarzałby zagrożenie dla porządku prawnego, bezpieczeństwa zakładu, ośrodka lub schroniska bądź może wpłynąć niekorzystnie na przebieg toczącego się postępowania lub proces resocjalizacji nieletniego*. W związku z tym należy dostosować postanowienia regulaminu odwiedzin do powszechnie obowiązujących przepisów.

Zastrzeżenia budzi także pkt 11 regulaminu odwiedzin, stanowiący o tym, że *jeżeli wymagają tego względy wychowawcze lub na zarządzenie Sądu, odwiedziny odbywają się w obecności pracownika pedagogicznego lub strażnika*. Przypomnienia w tym miejscu wymaga art. 49 Konstytucji RP, zgodnie z którym *zapewnia się wolność i ochronę tajemnicy komunikowania się. Ich ograniczenie może nastąpić jedynie w przypadkach określonych w ustawie i w sposób w niej określony*. Żaden przepis ustawy nie stanowi o możliwości wprowadzenia kontroli spotkań nieletnich z bliskimi, dlatego też należy wykreślić pkt 11 z regulaminu odwiedzin.

Przedstawiciele KMP nie widzą uzasadnienia dla ograniczeń ujętych w *Regulaminie określającym sposób nadzoru i opieki nad wychowankiem przebywającym w izbie przejściowej*. Stanowi on bowiem, że *wychowankowi należy umożliwić nawiązanie kontaktu z rodziną (korespondencja) (...)*, a na *odwiedziny wychowanka przebywającego w izbie przejściowej musi wyrazić zgodę dyrektor placówki, kierownik internatu, psycholog albo pedagog*. Zastrzeżenie to jest ujęte także w *Regulaminie pobytu wychowanka w izbie przejściowej*. Pracownicy BRPO przypominają, że zastosowanie w tym przypadku ma przepis art. 66 § 4 ustawy, który daje możliwość ograniczenia kontaktu z osobami spoza zakładu (nie tylko rodziny), nie mówi natomiast o nadaniu prawa do odwiedzin. Wobec tego, usunięcia wymaga także cytowane wyżej postanowienie.

Wychowankowie ZPiSdN w Głogowie nie mają prawa posługiwania się prywatnymi telefonami komórkowymi. Na terenie placówki nie ma dostępnych aparatów samoinkasujących. Jak poinformowano wizytujących, w każdym pokoju wychowawcy znajduje się telefon, z którego nieletni mogą korzystać. Dyrektor placówki przyznał, że rozmowy odbywają się z reguły bez uczestnictwa wychowawcy, natomiast chłopcy przebywający w izbie przejściowej, kontaktują się z bliskimi w obecności pedagoga co do

zasady. Także chłopcy przebywający w grupach wychowawczych, poinformowali wizytujących, iż ich rozmowy są podsłuchiwane i przerywane, gdy stosują przekleństwa. W ocenie przedstawicieli KMP, tego rodzaju kontrola rozmów możliwa jest w oparciu o przytoczony wcześniej 66 § 4 u.p.n., tzn. powinna być stosowana tylko w sytuacjach wskazanych w przytoczonym przepisie. W związku z powyższym przedstawiciele Mechanizmu zalecają odstąpienie od zasady kontrolowania rozmów telefonicznych wychowanków.

Treść korespondencji nieletnich, zarówno przychodzącej, jak i wychodzącej – według informacji przekazanych przez dyrektora placówki - nie podlega kontroli. W obecności nieletnich sprawdzana jest jedynie zawartość koperty pod kątem znajdowania się w niej środków niedozwolonych. Jak jednak wynika z rozmów z wychowankiem przebywającym w izbie przejściowej, listy przeznaczone do wysłania są czytane przez pedagoga. Inny nieletni podał, że korespondencja wychodząca czytana jest przez wychowawcę. Jeżeli zawiera słowa niecenzuralne, nie jest wysyłana. Przedstawiciele KMP zwracają uwagę, iż zgodnie z art. 66 § 3 u.p.n. korespondencja nieletniego *może być kontrolowana przez dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska bądź przez upoważnionego przez niego pracownika pedagogicznego, wyłącznie w przypadkach powzięcia uzasadnionego podejrzenia, iż zawiera ona treści godzące w porządek prawny, bezpieczeństwo ośrodka, zakładu lub schroniska, w zasady moralności publicznej bądź może wpłynąć niekorzystnie na przebieg toczącego się postępowania lub resocjalizacji nieletniego. W razie stwierdzenia takich treści korespondencji nie doręcza się, powiadamiając o tym nieletniego oraz sąd rodzinny wykonujący orzeczenie i podając powody tej decyzji. Nieletniego poucza się o prawie do złożenia zażalenia, o którym mowa w art. 31a. Zatrzymaną korespondencję włącza się do akt osobowych nieletniego.* W związku z powyższym, pracownicy Mechanizmu zalecają dostosowanie praktyki w zakresie kontroli korespondencji do powszechnie obowiązujących przepisów.

Dostęp do internetu wychowankowie mają podczas spotkań kółka informatycznego oraz zajęć w szkole.

Analizując porządek dnia, przedstawiciel KMP stwierdził następującą nieprawidłowość: jedynie w planie na dni świąteczne i niedziele zostały ujęte zajęcia rekreacyjne. Także wpisy w *Dziennikach zajęć wychowawczych* świadczyły o tym, że nie ma codziennych wyjść na świeże powietrze. Co więcej, zgodnie z zarządzeniem dyrektora nr 1/15 z zajęć rekreacyjnych nieletni mogą korzystać co drugi dzień, stosownie do podziału na grupy. Ponadto z rozmowy z wychowankiem przebywającym podczas wizytacji w izbie przejściowej, wynika, iż nie miał

możliwości skorzystania ze spaceru każdego dnia. Tymczasem pracownicy BRPO stoją na stanowisku, iż nieletni powinni mieć codzienny dostęp do świeżego powietrza. Zwrócenia uwagi wymaga, że zgodnie z zaleceniami Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi, *wszyscy młodociani pozbawieni wolności powinni mieć możliwość regularnego ćwiczenia przez co najmniej dwie godziny dziennie, z czego godzina na powietrzu, jeżeli pozwala na to pogoda* (Reguła 81). W związku z powyższym reprezentanci Mechanizmu zalecają zapewnienie wychowankom codziennych zajęć na dworze, jeżeli warunki atmosferyczne są odpowiednie.

10. Prawo do ochrony zdrowia

Podstawową opiekę medyczną zapewnia wychowankom lekarz (chirurg), zatrudniony na 0,35 etatu. Psychiatra (0,35 etatu) oraz stomatolog (0,35 etatu) mają dyżury w placówce raz w tygodniu.

W placówce zatrudnione są 2 pielęgniarki (1 ¹/₂ etatu), zapewniając opiekę przed- i popołudniową.

Każdy nowy wychowanek badany jest przez lekarza. Dobrowolnie może poddać się testom na obecność wirusa HIV/AIDS.

Testy potwierdzające zażycie substancji narkotyków lub innej substancji psychoaktywnej, wykonywane są przez pielęgniarkę. Nie podważając zasadności wykonywania testów diagnostycznych w razie podejrzeń, że wychowanek wprowadził się w stan upojenia alkoholowego czy odurzył się innymi substancjami, należy wskazać, iż żadne badanie, niezależnie od stopnia jego skomplikowania, nie powinno być jednak wykonywane bez wyraźnego uprawnienia ustawowego dla osób go wykonujących. Należy podkreślić, iż przepisy u.p.n. nie dają możliwości innej osobie niż kurator sądowy sprawujący nadzór nad nieletnim, obowiązania nieletniego do poddania się badaniu w celu ustalenia w jego organizmie obecności alkoholu lub innego środka użytego w celu wprowadzenia się w stan odurzenia (art. 70b u.p.n.). Należy więc uznać, że personel placówki, nie ma prawa zobowiązania podopiecznych do poddania się takim badaniom. W związku z tym dnia 30 marca 2015 r. Rzecznik Praw Obywatelskich zwróciła się do Ministra Sprawiedliwości (KMP.573.42.2014.DK) z prośbą o podjęcie *inicjatywy ustawodawczej mającej na celu ustawowe wskazanie podmiotów upoważnionych do przeprowadzania badań: na obecność alkoholu, środków odurzających i psychotropowych w organizmie nieletnich przebywających w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich, jak również określenie w aktach*

wykonawczych warunków i sposobu przeprowadzania tych badań, sposób ich dokumentowania i weryfikacji. W odpowiedzi z dnia 21 kwietnia 2015 r. Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości przyznał, że dla zapewnienia konstytucyjności uregulowania kwestii przeprowadzania testów na obecność narkotyków, środków odurzających i psychotropowych, konieczne jest zawarcie przepisów w akcie prawnym rangi ustawowej. Sekretarz Stanu poinformował jednocześnie, że *Ministerstwo Sprawiedliwości opracowało założenia projektu ustawy o zmianie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz niektórych innych ustaw.* W obecnym stanie prawnym przedstawiciele KMP zalecają odstąpienie od praktyki wykonywania testów na obecność substancji odurzających i alkoholu przez personel placówki.

Placówka dysponuje gabinetem pielęgniarzkim, gabinetem stomatologa, 4-osobową izbą chorych (wyposażoną w tapczany, stół i krzesła, szafki nocne oraz telewizor) oraz 1-osobową izolatkę dla chorych zakaźnie (wyposażoną w kozetkę, tapczan, stół i gazety). Oba pomieszczenia dla chorych posiadają wyodrębniony węzeł sanitarny: muszlę ustępową i umywalkę. Przedstawiciele KMP zwracają uwagę, iż na ich wyposażeniu powinien być także prysznic, aby móc stwierdzić pełne odizolowanie chorych (zwłaszcza zakaźnie) od reszty wychowanków. W związku z tym, pracownicy BRPO zalecają rozważenie wyposażenie ww. sanitariatów o kabinę prysznicową lub wyodrębnienie jej w pobliżu izby chorych i izolatki dla chorych zakaźnie.

W rozmowach indywidualnych wizytujący nie odebrali również negatywnych sygnałów o zapewnionej w placówce opiece lekarskiej.

Niemniej jednak, zastrzeżenia wizytujących wzbudziła informacja, iż w celu zapobieżenia ucieczki nieletniego, podczas transportu do lekarza, zakładane mu są kajdanki zespolone. Co więcej, rozmowy z nieletnimi nie przyniosły potwierdzenia słów dyrektora w zakresie wyjazdów do przychodni w prywatnej odzieży. Przedstawiciele Mechanizmu uważają opisaną praktykę za zbyt restrykcyjną i zalecają jej wyeliminowanie. Po pierwsze, stosowanie środków przymusu bezpośredniego – a do takich należą kajdanki zespolone, zgodnie z art. 12 ust 1 pkt 2c ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. z 2013 r. poz. 628) – ma charakter indywidualizowany i może nastąpić tylko pod warunkiem wystąpienia w konkretnym przypadku przesłanek ich zastosowania. Ponadto środki przymusu bezpośredniego należy stosować z zachowaniem zasady konieczności (muszą być niezbędne do osiągnięcia celów, w jakich zostały zastosowane), proporcjonalności (muszą być zastosowane proporcjonalnie do stopnia zagrożenia oraz minimalizacji dolegliwości (art. 6 ust. 1 w/w ustawy). Nie można z góry

przyjąć, że w każdym przypadku konwojowania nieletniego do placówki służby zdrowia zachodzi któraś z przesłanek wymienionych w art. 11 ustawy (w szczególności obawa ucieczki). Każdorazowe, automatyczne stosowanie kajdanek uznać też należy za sprzeczne z zasadami wyrażonymi w art. 6 ust. 1 ustawy. Dlatego też przedstawiciele KMP zalecają odstąpienie od zasady automatycznego, każdorazowego stosowania kajdanek podczas konwojowania osadzonych do placówek zewnętrznej służby zdrowia i stosowanie podczas konwoju środków przymusu bezpośredniego tylko w wymagających tego, konkretnych przypadkach. Kwestia nakazu ubierania odzieży skarbowej podczas transportu stanowi stygmatyzację nieletniego, która jest niedopuszczalna.

11. Oddziaływania wychowawcze i terapeutyczne

Działający w placówce personel psychologiczno-pedagogiczny zapewnia wychowankom pomoc w formie indywidualnych oraz grupowych oddziaływań terapeutycznych.

Nieletni mają możliwość uczestnictwa w następujących kołach zainteresowań: plastycznym, ceramiki i garncarstwa, witrażu, przyrodniczym, rowerowym oraz informatycznym.

Wychowankowie placówki w ramach pracy z wychowawcami, biorą udział w następujących programach: *Trening umiejętności społecznych przeciwko agresji*; *Program zajęć psychoprofilaktycznych z elementami socjoterapii dotyczący problematyki uzależnień od alkoholu*; *Profilaktyka HIV/AIDS oraz chorób przenoszonych drogą płciową*; *Program arteterapeutyczny „Tworzymy Razem”*; *Program zajęć socjoterapeutycznych z zakresu kształtowania poczucia własnej wartości*; *Program zajęć twórczych „Kolorowo zakręcenie”*; *Program z zakresu komunikacji*. W ramach szkoły realizowane są m.in. programy: z zakresu profilaktyki uzależnień dla uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych *MOJA FAZA. NIE! DLA DOPALACZY*; program zajęć kółka teatralno-filmowego *MIT* (małolaty i teatr); profilaktyczny w obszarze uzależnień i przeciwdziałania agresji *Moje życie – mój wybór...*; kółko biegowe *Uciekam przed słabościami*.

Na uznanie zasługuje zaangażowanie wychowanków w wolontariat, m.in. akcje charytatywne na rzecz chorych dzieci; *Pogotowie lekcyjne* w Domu Samotnej Matki w Głogowie; działania na rzecz osób niepełnosprawnych intelektualnie i fizycznie, dorosłych i dzieci, między innymi z Klubu Osób Niepełnosprawnych „Tęczowe Motyle” w Głogowie, szkół i świetlic socjoterapeutycznych; współpraca z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Głogowie, Miejskim Centrum Wspierania Rodziny w Głogowie.

Wizytujący pozytywnie oceniają także oddziaływania wobec wychowanków za pomocą dogoterapii. Zamieszkujący placówkę pies uczy odpowiedzialności, umiejętności opiekowania się żywym stworzeniem oraz rozładuje napięcie w wychowankach.

12. Prawo do edukacji, wypoczynku i rekreacji

W placówce funkcjonuje Szkoła Podstawowa Nr 4 w Głogowie (1 oddział szkolny), Gimnazjum Nr 6 w Głogowie (4 oddziały szkolne) oraz warsztaty szkolne. Praktyczna nauka zawodu obejmuje zawody: stolarz i ślusarz. Ponadto możliwe jest uczestnictwo w kursach czeladniczych w zawodzie stolarz i ślusarz oraz kursach zawodowych, m.in. spawacz, operator wózka widłowego. Ponadto warsztaty szkolne zapewniają możliwość udziału w innych kursach zawodowych w zależności od pojawiających się ofert na rynku kształcenia zawodowego. Dostęp do kursów potwierdzili wychowankowie, z którymi przedstawiciele Mechanizmu przeprowadzili rozmowy indywidualne.

Placówka posiada bogate zaplecze sportowe. Oprócz siłowni i sali gimnastycznej, znajdującej się w oddzielnym kompleksie, na terenie ZPiSdN wyodrębniono boisko do siatkówki i piłki plażowej, 2 korty do tenisa ziemnego, boisko do gry w koszykówkę oraz boisko do piłki nożnej. Wskazaną wyżej infrastrukturę wizytujący oceniają jako imponującą.

Na terenie II grupy SdN działa pracownia plastyczna, wyposażona w piec do wypalania gliny, materiały do decoupage oraz ramek do luster. Natomiast w VI grupie ZP organizowane są zajęcia z quilingu.

Wychowankowie mają stały dostęp do stołów bilardowych oraz tzw. *piłkarzyków*.

W placówce organizowany jest szeroki wachlarz zajęć wypoczynkowych i rekreacyjnych. Organizowanych jest wiele konkursów sportowych i edukacyjnych. Wychowankowie są autorami gazetek tematycznych np. o II wojnie światowej.

Nieletni uczestniczyli w licznych wycieczkach m.in. do Muzeum Archeologiczno – Historycznego w Głogowie, do pogotowia ratunkowego i straży pożarnej, do Lubiąża lub do Muzeum *Gross Rosen* w Rogoźnicy. Ponadto w placówce odbywają się uroczystości z okazji Bożego Narodzenia, Dnia Dziadka i Babci, Świąt Wielkanocnych, Dnia Dziecka. Nieletni mieli także okazję spotkać się z J. Górskim – mistrzem świata w triathlonie.

Ponadto w placówce organizowane są zajęcia przygotowujące wychowanków do powrotu do otwartego środowiska. Nieletni nabywają umiejętności odnalezienia się na rynku pracy, poszerzają kompetencje zawodowe. Ponadto zdobywają niezwykle przydatną w życiu wiedzę z zakresu pierwszej pomocy.

13. Prawo do praktyk religijnych

W czasie wizytacji w placówce nie było chłopców innego wyznania niż rzymskokatolickie. Lekcje religii odbywają się podczas pobytu wychowanków w internacie. Msze organizowane są w kaplicy, znajdującej się na terenie II grupy SdN, w zależności od zgłoszenia się chętnych do udziału w nich.

Podczas rozmów z wychowankami wizytujący odebrali informację, iż osoby doprowadzone po uciezkach oraz nowoprzyjęte nie mogą uczestniczyć we mszy świętej. Przedstawiciele KMP przypominają, że prawo do praktyk religijnych jest jednym z podstawowych praw człowieka, które nie może być w żaden sposób ograniczane. Jak stanowi art. 66a § 1 u.p.n. *nieletni ma prawo do wykonywania praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych oraz bezpośredniego uczestniczenia w nabożeństwach odprawianych w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich (...)*. Należy w tym miejscu wskazać, że zgodnie z zaleceniem Komitetu nr 87.2, *obowiązujący w instytucji system postępowania powinien być tak zorganizowany, aby w stopniu, w jakim jest to wykonalne, umożliwiał nieletnim praktykowanie ich religii lub wyznania, uczęszczanie na msze lub spotkania prowadzone przez zatwierdzonych przedstawicieli danej religii lub wyznania, prywatne odwiedziny ze strony tych osób oraz posiadanie księzek lub literatury dotyczącej ich religii lub wyznania*. Przedstawiciele KMP zalecają umożliwienie praktyk religijnych wszystkim wychowankom placówki.

14. Dobre praktyki

Wizytowaną placówkę na tle innych wyróżnia broszura *Kilka ważnych informacji dla Rodziców o sposobach poradzenia sobie z problemem ucieczek*, opracowana przez psychologa i pedagoga ZPiSdN w Głogowie w ramach cyklicznych spotkań z rodzicami pod nazwą *Zagrożenia okresu dojrzewania*. Zawiera ona informacje jak zapobiegać uciezkom dzieci, jak reagować, nie tylko wtedy, gdy dziecko uciekło z domu, ale też jak się zachować po jego powrocie.

Dobrą praktykę stanowi wspomniany wcześniej film instruktażowy dla nowoprzyjętych wychowanków.

15. Zalecenia przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji

Na podstawie art. 19 OPCAT przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają:

Dyrektorowi Schroniska dla Nieletnich i Zakładu Poprawczego w Głogowie:

1. odstąpienie od przeprowadzania kontroli osobistej wychowanków do czasu odpowiedniego uregulowania tej materii;
2. odstąpienie od praktyki wykonywania testów na obecność substancji odurzających i alkoholu przez personel placówki;
3. zmianę wyposażenia pokoi, która nadawałaby im indywidualny charakter oraz umożliwiała przechowywanie przez wychowanków rzeczy osobistych;
4. usunięcie zawilgoceń w łazienkach;
5. zapewnienie intymności nieletnich korzystających z sanitariatu obok izb przejściowych oraz toalety w szkole;
6. rozważenie wyodrębnienia sanitariatu dla izb chorych, a zwłaszcza dla izolatki dla chorych zakaźnie;
7. umożliwienie wszystkim wychowankom udziału w mszach świętych;
8. umożliwianie wychowankom codziennych kąpieli oraz zmianę zarządzeń wydanych wcześniej w tym zakresie;
9. zaprzestanie stosowania prowadnic oraz odstąpienie od obowiązku noszenia skarbowej odzieży podczas wyjazdów do placówek służby zdrowia;
10. stosowanie środków dyscyplinarnych zgodnych z katalogiem zawartym w ustawie;
11. umożliwienie wychowankom spędzania czasu na świeżym powietrzu, codziennie przez 2 godziny, o ile warunki atmosferyczne na to pozwalają;
12. odstąpienie od kontroli rozmów telefonicznych nieletnich oraz dokonywanie kontroli korespondencji w przypadkach określonych w ustawie;
13. odwołanie zarządzenia nr 16/10 oraz 7/2010;
14. naniesienie zmian w regulaminie odwiedzin, stosownie do uwag zawartych w pkt 9 raportu, aby był on zgodny z powszechnie obowiązującymi przepisami;
15. naniesienie zmian w dokumentach regulujących kontakt ze światem zewnętrznym nieletniego przebywającego w izbie przejściowej, aby były one zgodne z art. 66 § 4 u.p.n.;
16. uzupełnienie regulaminu wychowanka o prawo do utrzymywania kontaktów także z osobami spoza rodziny;
17. wykreślenia z zarządzenia kierownika internatu nr 4/10 stwierdzenia, iż wychowanek dokonujący znieważenia pracownika placówki zostanie umieszczony w izbie przejściowej ze względu na zapewnienie bezpieczeństwa;
18. wykreślenie z zawiadomienia dotyczącego skarg, informacji o tym, iż powinny być on przedłożone dyrektorowi placówki przed wysłaniem;

19. odnotowywanie w rejestrze pobytu wychowanków w izbie przejściowej dnia jej opuszczenia przez każdego z nieletnich;
20. umożliwienie noszenia prywatnej odzieży wszystkim chłopcom;
21. dostosowanie *Procedury postępowania w przypadku indywidualnego lub zbiorowego zażycia substancji psychoaktywnych powodujących zagrożenie zdrowia lub życia* do obowiązujących przepisów
22. kontrolowanie korespondencji i rozmów telefonicznych tylko w uzasadnionych przypadkach, zgodnie z obowiązującymi przepisami;
23. umożliwienie wszystkim wychowankom systematycznej realizacji praktyk religijnych;
24. dostosowanie izby izolacyjnej do warunków opisanych we właściwych przepisach prawa;
25. zapewnienie personelowi placówki zajęć z zakresu zastosowania środków przymusu bezpośredniego, udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej oraz szkolenia z zakresu ochrony praw dziecka w prawie międzynarodowym i krajowym;
26. uzupełnienie wykazu instytucji stojących na straży praw człowieka o numer bezpłatnej infolinii Biura Rzecznika Praw Obywatelskich 0 800 676 676;
27. umieszczenie aktualnej wersji rozporządzenia dotyczącego palenia wyrobów tytoniowych;
28. rozważenie zapewnienia superwizji psychologowi jego pracy terapeutycznej.

Przedstawiciele KMP zwracają się także do dyrektora placówki z prośbą o wskazanie zasad funkcjonowania każdej z grup wychowawczych oraz wyjaśnienie, czy pobyt w którejś z nich wiąże się z dodatkowymi obostrzeniami; wyjaśnienie powodów powołania grupy o wzmożonym nadzorze wychowawczym; przedstawienie powodu wprowadzenia zakazu palenia w I i II grupie wychowawczej; wyjaśnienie zarządzenia nr 2/10 oraz zawarcia w nim danych osobowych jednego z wychowanków; wskazanie osób, które muszą złożyć podpis na karcie obiegowej wychowanka ubiegającego się o przepustkę oraz przedstawienie celu dla którego funkcjonuje praktyka zbierania podpisów.

Ministerstwu Sprawiedliwości:

1. zapewnienie środków finansowych na realizację zaleceń ich wymagających.